

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากในอดีตสถานภาพและบทบาทของพระสงฆ์และวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านสาธารณสังคมสงเคราะห์ แม้ในปัจจุบันสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เมื่อฝ่ายบ้านเมืองรัฐบาลเข้ามารับภารกิจนี้ไปจากฝ่ายศาสนจักร บทบาทต่างๆ ที่วัดและพระสงฆ์เคยมีมาในอดีตถูกสถาบันทางสังคมในรูปแบบรัฐสมัยใหม่เข้ามาทำหน้าที่และบทบาทนั้นไปจนหมดสิ้น ดังนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และวัดกับชาวบ้านย่อมแตกต่างไปจากในอดีต ส่วนใหญ่คงมีปฏิสัมพันธ์กันเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านศาสนาเพียงด้านเดียวเท่านั้น และที่ยังมีเหลืออยู่ในปัจจุบันแม้จะมีพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทต่างกันออกไปในสังคม แต่ก็ยังมีทัศนะ และข้อถกเถียงกันเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์เช่นกันว่า พระสงฆ์ที่แท้จริงแล้วมีบทบาทอย่างไรต่อสังคมและงานพัฒนา บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์สาวกที่มีต่อสังคมสมัยพุทธกาล มีพัฒนาการบทบาทและหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมอยู่ ๒ หลักซึ่งเรียกว่าธรรมา ๒ ได้แก่ คณธรรมาคือการศึกษาดำเนินวินัย และวิปัสสนาธรรมาคือการฝึกอบรมสมณะและวิปัสสนา บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ถือว่า เป็นผู้ทำดีเป็นต้นแบบของสังคม การสร้างและพัฒนาโดยการเปลี่ยนชีวิตเป็นผู้ที่ประหยัดและฉลาด การพัฒนาการบทบาทและหน้าที่พระสงฆ์ไทยต้องรับผิดชอบปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พันธกิจของงานคณะสงฆ์มีจุดแข็ง คือ ด้านการเผยแผ่ และด้านการศึกษา เพื่อลดปัญหาทางสังคม

ในศตวรรษที่ผ่านมากระแสของความเปลี่ยนแปลงทั้งในสังคมและเทคโนโลยี ตลอดทั้งบทเรียนในการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาแล้ว ๑๑ ฉบับ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นแต่บทบาทของพระสงฆ์ที่ผ่านมามีความเปลี่ยนแปลงไปมากเพราะสมัยก่อนผู้ที่ได้อิทธิพลที่จะบวชเป็นพระเป็นเถรนั้นต้องเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคมมาก่อน อย่างสมัยสุโขทัยเรื่องอำนาจเป็นต้นมา บุคคลผู้มาบวชนั้นต้องเป็นผู้มีสถานภาพที่สูงของสังคมและเมื่อลาสิกขาออกไป ต้องไปเป็นนักปกครอง นักบริหารบ้านเมือง แต่ปัจจุบันนี้กลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและด้อยโอกาสทางการศึกษา เมื่อกล่าวถึงบทบาท (Role) ของพระสงฆ์ในสังคมไทยจะเห็นได้ชัดเจนมาก เพราะสังคมไทย ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตายจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ตลอด เช่นงานมงคล และงานอวมงคล ก็ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาปฏิบัติบทบาทเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน หรือใส่บาตรทำบุญวันเกิด เจ็บป่วยก็ไปหาพระทำบุญ และบางแห่งพระอาจเป็นหมอกกลางบ้าน เป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้าน ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน บทบาทก็มีความชัดเจนมากขึ้น ในบทบาทของพระสงฆ์พยายามที่จะผลักดันบทบาทของพระสงฆ์ ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และให้สังคมมองเห็นประโยชน์ พระสงฆ์เป็นผู้ซึ่งสละแล้วซึ่งสภาวะความเป็นปัจเจกภาวะ แต่มีชีวิตเพื่อสังคมภาวะ เพื่อชุมชน มีจิตวิญญาณเพื่อชุมชน ต้องมีความรู้สึกที่เป็นชุมชน (Community) เพราะชีวิตต้องมีความเกี่ยวข้องมีการติดต่อสื่อสาร (Communication) กันตลอดเวลาทั้งในสมัยโบราณด้วยแล้ว วัดหรือพระสงฆ์กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ของชุมชน มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็มาประชุมกันที่วัดมาร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่นมาทำบุญใส่บาตรที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา คือวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชาวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษาและวันสำคัญ

อื่นๆ และวันที่มีการประชุมเรื่องราวที่ทางราชการให้ผู้นำหมู่บ้านอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อได้รับเรื่องราวข่าวสารจากทางราชการมาก็มาประชุมกันที่วัด บทบาทเหล่านั้นยังคงดำรงอยู่หรือไม่

สมัยปัจจุบันพระสงฆ์ในฐานะผู้มีบทบาทหน้าที่ทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งควรค่าอย่างยิ่งแก่การศึกษา เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทราบว่าพัฒนาการบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย มีบทบาทและหน้าที่มีพัฒนาการอย่างไรบ้างปัจจุบัน สังคมไทยปัจจุบันหวังความช่วยเหลือจากภิกษุสงฆ์ในสังคมไทย กล่าวคือต้องการตัวอย่างมองความดีงาม และผู้นำทางคุณธรรม โดยเฉพาะความเคร่งครัดทางวินัย และความเป็นผู้สันโดษมีก้น้อยที่พึงพิงทางจิตใจของผู้มีทุกข์ ต้องการเห็นวัดเป็นที่สงบ เยือกเย็น สะอาดร่มรื่น มีระเบียบต้องการเห็นพระภิกษุเข้าหาประชาชน ปลอบขวัญ ให้กำลังใจ แนวแนะทางแก้ปัญหาชีวิตให้ ต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาในทุกด้าน ทั้งด้านหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และการอาชีพ การพัฒนาจิตใจให้ประชาชน ของพระพุทธศาสนา ซึ่งปกคลุมอยู่ด้วยความปกติสุข และความสงบสุขทุกประการ ตลอดเวลาเกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยความมุ่งหมาย เพื่อประกาศพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความมุ่งหมายให้คนทำความดี ช่วยตนและคนอื่นให้มีความสุข เว้นการเบียดเบียนซึ่งกันและกันภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีหน้าที่ดำรงพระพุทธศาสนาไว้เพื่อตนและประชาชน โดยการกระทำ คือศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นตัวอย่างแก่ประชาชน พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ย่อมมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบ ทำตนเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ ละเว้นความโลภ ความโกรธ ความหลง ความรุนแรง ไม่ทะเลาะทอเยนในเรื่องลาภ ยศ มีน้ำใจประกอบด้วยเมตตา สัจจะ สามัคคี มีวินัย ในการแสดงบทบาทต่างๆ พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระสงฆ์ยังมีบทบาท สำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศด้วยเพราะ พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือ ของบุคคล ทุกชั้นในสังคม ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาถึงประชาชนทั่วไป ปัจจัยที่เชิดชูฐานะ ของพระสงฆ์ในสังคมไทยคือความบริสุทธิ์ ความเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์ เป็นผู้นำทางสติปัญญา

พระสงฆ์ดำรงชีวิตความเป็นอยู่ได้ด้วยเพราะอาศัยปัจจัยสี่จากชาวบ้านบิณฑบาตเลี้ยงชีพนี้ ต้องสำนึกตระหนักว่าจะมีพัฒนาการบทบาทและหน้าที่จะช่วยชาวบ้านอย่างไร บทบาทหลักของพระสงฆ์ โดยเริ่มจากบทบาทภายในของคณะสงฆ์เอง แล้วส่งผลต่อสังคมหรือชุมชนในวงกว้างได้แก่ บทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับพันธกิจคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ มองปัจจุบันบทบาทของพระพุทธศาสนาสามารถแสดงถึงนัยอยู่ ๒ ประเด็นใหญ่ ได้แก่ บทบาทของแต่ละประเทศที่กระทำกันอยู่ในภายในแต่ละประเทศในฐานะที่เป็นสมาชิกอาเซียน ซึ่งก็เป็นปกติของแต่ละประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาที่จะต้องมีการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาทั้งในฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายของคฤหัสถ์ และอีกนัยหนึ่งหมายเอาบทบาทของพระพุทธศาสนาที่จะทำร่วมกันในอนาคตในฐานะที่เป็นประชาคมอาเซียนร่วมกัน บทบาทนี้มีจุดมุ่งหมายของการยกหัวข้อนี้ขึ้นมาก็มีจุดประสงค์เพื่อการมองหาจุดร่วมกันในการผลักดันพระพุทธศาสนาให้เข้าสู่เสาหลักที่ ๓ ของประชาคมอาเซียนที่ต้องการสร้างความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกันได้อย่างไร เป็นวัฒนธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต (Way of life)

ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประกอบด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ ๒๑ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมของพลเมืองในสังคม ความเปลี่ยนแปลง ในยุค

โลกาภิวัตน์ การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ปลุกฝังการพรอมรับฟัง ความคิดเห็นจากผู้อื่น และจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัยสร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความ รับผิดชอบต่อสังคม เศรษฐกิจกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน การสร้างศักยภาพและความสามารถในการ พัฒนาทางสังคม การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ได้ ถูกกำหนดไว้ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) “สังคมอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาคเป็น ธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” (สำนักงาน คณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔ : ๑๓๓) “พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กล่าว ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติช่วงหนึ่ง ว่า จะพัฒนาประเทศไทยภายใต้คำ จำกัดความว่า “ประเทศไทย ๔.๐” เพื่อสร้าง “ความสุขที่ยั่งยืน” ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศ และการวางรากฐานการพัฒนาในอนาคต...” ซึ่งปัจจัยที่สำคัญใหม่มีความ ต้องการนักบริหารที่มี ศักยภาพสูงในการประยุกต์ ความรู้ทางทฤษฎี การศึกษาวิจัย และองค์ความรู้ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ องค์ความรู้ทางพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่น่ากังวลอย่างเด่นชัดก็คือประเทศมีความก้าวหน้าทางด้าน เศรษฐกิจโดยมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญ คือ GDP ที่เติบโตตามลำดับ แต่ในขณะเดียวกัน กลับพบวาทปัญหาต่างๆ ใน สังคมที่ก่อตัวขึ้นและมีผลกระทบตอชุมชน สังคม ประเทศชาติมีมากมาย เช่น ปัญหาความรุนแรงใน ประเทศ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ปัญหาการบริหารจัดการที่เกิดจากการใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ปัญหาการขาดธรรมาภิบาลในองค์กร และนำมา สู การที่องค์กรกำกับดูแลด้านคุณภาพจำเป็นต้องเสนอแนวคิดที่ใช่สำหรับกำกับให้องค์กรต่างๆต้อง ดำเนิน การให้ไปตามเกณฑ์ จึงจะรับรองหน่วยงาน เช่น การให้การรับรองคุณภาพ หรือการประกัน คุณภาพ เป น ปัญหาต่างๆดังกล่าวข้างตน ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้มีความต้องการนักบริหารที่มีศักยภาพ สูงในการ ประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎี การศึกษาวิจัย และองค์ความรู้ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือองค์ความรู้ ทางพุทธ ศาสนา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จังหวัดเพชรบูรณ์ก็เป็นจังหวัดที่มีวัดและชุมชนที่อยู่ใกล้วัดจำนวนมากมาย ความเจริญเติบโตทั้ง ด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่วัดและบทบาทของพระสงฆ์ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งใน ฐานะเป็นผู้นำและเป็นหนึ่งของสังคม และมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการพัฒนาในยุคปัจจุบัน จึงต้องการ ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับการพัฒนาสังคมในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อศึกษาบทบาทของ พระสงฆ์ที่มีต่องานด้านการพัฒนาสังคมอย่างไร

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อทราบบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับการพัฒนาสังคม
๒. เพื่อทราบปัญหาบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับการพัฒนาสังคม
๓. เพื่อหาแนวทางบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับการพัฒนาสังคม

๓. ขอบเขตในการวิจัย

- ๓.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการคัดเลือกวัดที่เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างและวัดที่จัดการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน ๑๑ อำเภอ ๑๐ วัด

๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ทราบและได้เข้าใจปัญหาของบทบาทพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับการพัฒนาสังคมในศตวรรษที่ ๒๑
๒. ได้แนวทางของบทบาทพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อการพัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดการผลักดันแนะแนวการนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายรองรับกับสถานการณ์กับสังคมที่เปลี่ยนไปในระดับจังหวัดและประเทศไทยต่อไป